

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים.....1
- ב. עדי הגט אין חותמין זה בלא זה ... גזירה משום כולכם.....2
- ג. כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אף על פי שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים.....3
- ד. דינא דמלכותא דינא.....4
- סוגי הממשלות והחוקים.....4
- חוקים שנוגדים דיני תורה.....6
- ברשות נבחרת ובתי משפט.....7
- במיסים ומכסים.....8
- בתקנות וגזירות.....9
- בארץ ישראל ומלכי ישראל.....9
- ה. חוץ מכגיטי נשים.....10
- שטרי קיום הדבר.....11
- שטרי ראיה.....12

דף י.

א. כל גט שיש עליו עד כותי פסול חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים

כבר התבאר לעיל דף ט. שכל שטר¹ שיש עליו אפילו עד אחד כותי פסול², חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים שהם כשרים בעד אחד כותי ועד אחד ישראל³, שמכיון שכותי בר גיטין וקידושין הוא שהרי גרים הם, כשרים הם לגיטין, והוא שיהיה כותי חבר.

¹ שו"ע ונו"ב יו"ד רסז מז

² שעדים חותמין זה בלא זה אפשר דהישראל לא ידע מהתימת הכותי והכותי אינו חבר. ט"ז שם יט

³ דבגט הדין הוא שאין עדיו של גט חותמים אלא זה בפני זה ואי לאו יודע הישראל שהכותי הוא חבר לא היה חותם עמו. ט"ז שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

זוהי היה בימי חכמי התלמוד שהיו מוחזקין בעיניהם לכשרים ונטרי אורייתא, אבל בזמן הזה כבר גזרו עליהם ועשאום כגוים גמורים לכל דבריהם⁴, מכל מקום למדו הראשונים מהם לצדוקים וקראים שבזמנם, שהם להם כמו שהיו הכותים קודם שגזרו עליהם שיהיו כגוים. אולם בזמן הזה קלקלו מעשיהם ואינם כשרים לשום עדות⁵.

דף י:

ב. עדי הגט אין חותמין זה בלא זה ... גזירה משום כולכם

תקנו חז"ל שלא יחתמו עידי הגט⁶ אלא זה בפני זה, כלומר במעמד זה, אפי' לא ראו זה את זה כשהתמו⁷. אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים אינם חותמין אלא זה בפני זה⁸, וטעמא הוא שגזרו חכמים לעשות כן, גזירה משום כולכם⁹, פירוש שאם אמר אחד לעדים הרבה כולכם כתבו גט לאשתי הרי הקפיד שכולם יתעסקו בגטו, ואם לא יתעסקו כולם בו לא יהא גט, והוי דינא שאחד מהם כותב וכולם חותמין, ואם לא חתמו כולם פסול, שהרי גלה דעתו שאין רצונו שתתגרש אלא עד שיחתמו כולם¹⁰.

⁴ ומותר אפילו להלוות וללוות מהם בריבית. עיין ש"ך קנט ו

⁵ ש"ך שם נט מתשו' מוהר"ר בצלאל אשכנזי סי' ג' ועיין ש"ך יורה דעה סימן רסו ס"ק יז כתוב עוד בספר בדק הבית וז"ל כתוב בא"ח בשם הרמב"ם הקראים כל זמן שלא ידברו תועה על הרבנים ולא יתלוצצו בדברי רבותינו הקדושים חכמי המשנה והש"ס נכון לנו לכבדם לכת לראשול בשלומם אפילו בבתייהם ולמול בניהם אפילו בשבת היכא דגזור להו גזירה דידן ועבוד להו מילה ופריעה דדלמא נפק מנייהו זרעא מעליא והדרי בתויבתא והכי אשכחן לרבינו האי וצ"ל דאמר הכי עכ"ל, ובתשובת רבינו בצלאל אשכנזי ס"ס ג' מביא דברי הרמב"ם ורבינו האי גאון וכתב נמצאת למד כי בקראים הדרים אצלינו בזמן הזה לא נמצא בהן אחד מכל המדות שהזכיר הגאון ז"ל כי בכל יום הם מוסיפין גירעון ואינם מלים בניהם שהרי אינם פורעים וקיימא לן מל ולא פרע כאלו לא מל ואינם מלים במוהל שלנו ואין מכניסים בבתייהם תלמידי חכמים אדרבה בורחים מהם כבורח מן הנחש ואין מתפללים במנהג שלנו כלל אין אומרים י"ח הרי שהם משונים בכל דבריהם ולפיכך אסור למול בניהם בשבת כיון שאינם מודים בפריעה ואם כן איך יעשה להם פריעה וכי תימא ימול בלא פריעה נמצא מחלל שבת ואינו עושה מצוה ע"כ. ועיין תפארת למשה יורה דעה סימן קנט שהביא הרמב"ם בהדיא בהלכות ממרים פ"ג ד"ג וז"ל שם מי שאינו מודה בתורה שבע"פ הרי הוא בכלל האפיקורסים כו' בד"א באיש שכפר בתורה שבע"פ [מתחלת כצדו' ובייתוס] אבל בני התועים ובני בניהם שהדחיו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם ה"ה כתינוק שנשבה ביניהם כו' שהרי הוא כאונס כו' לכך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שמעו ראוי להחזירן בתשובה ולהמשיכם בדברי שלום ע"ש

⁶ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קל יג

⁷ מהר"י טראני וכנה"ג דקנ"ו ע"א. בבאר היטב שם יא

⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד שם נ

⁹ ועיין בהמאור ובמלחמות ה' ובר"ן פ"ק ולקולא לא אמרי' כגון שנמצא ע"א מקוים לא אמרי' בכולכם דאין חותמין אלא זה בפני זה א"כ אם נמצא כשע"א מקוים הו' כאלו היו כל החתימות מקוים כיון דחותמין זה בפני זה אלא לקולא לא אמרי' דהוי כקוים. ב"ש אבהע"ז שם כג

¹⁰ ואז על כרחך צריכי שיחתמו זה בפני זה, שאם יחתום כל אחד לבדו וילך לו יש לחוש שמא כשיהיו שניהם מהם חתומים יתנוהו לה להתגרש בו, והרי הגט עדיין לא נעשה כמצות הבעל ופסול הוא, ותצא המכשלה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

ואם חתמו זה שלא בפני זה י"א¹¹ שפסול, ויש אומרים¹² שאם לא אמר כולכם אם חתמו שנים זה בפני זה, והאחרים זה שלא בפני זה¹³ שהגט כשר, שהרי כבר הוכשר בחתימת שנים הראשונים, והיאך יחזור ויפסל אם יחתמוהו אחר כך העדים אחרים תחתיהם.

ג. כל השטרות העולים בערכאות של עובדי כוכבים אף על פי שחותמיהם עובדי כוכבים כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים

כבר התבאר לעיל דף ט. שכל השטרות לראיה העולים בערכאות של גוים כשרים בתנאים שנתבארו בהלכות הלואה¹⁴, חוץ מגיטי נשים ושיחרורי עבדים שפסולין מן התורה, שהואיל ולא בני גיטין וקידושין נינהו לאו בני כתיבה וחתימה לשמה נינהו.

ולפיכך גט שנעשה¹⁵ בערכאות של גוים ועידי גוים חתומים עליו, אפילו כתבו ישראל לשמה ונמסר בעידי מסירה ישראלים, ושמות עידי הגוים החתומים בו הם שמות מובהקים לגיות וניכרים לכל שהם גוים, ואית לן למימר דליכא למיחש דלמא אתו למיסמך עלייהו, אפילו הכי פסול דגזרו ביה רבנן [גיטין י ע"א] שמא יבואו לידי טעות בשמות ויבואו למיסמך עלייהו. אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנתגרשה בו ורוצה לינשא בו, ושמות עדיה כשמות גוים, אפילו הם שמות שאין דרך ישראל לקרות בהם כלל אפ"ה תינשא בו, שודאי ישראלים הם, דלא חשדינן לבעל או לאותו ב"ד שניתן לפניהם לבית דין טועים שיהיו מחתימין עדים בשמות כאלו על הגט אם לא שידעו בודאי שישראלים הם. ואם הם שמות שהם דומין קצת לשמות ישראל, חיישינן שמא טעו מחתימי הגט שהיו סבורים שהם ישראלים ושמה גוים היו ולא תנשא בו. ואפילו נמסרו בעדי מסירה ישראל, וגם לשיטת הסוברים שעדי מסירה כרתי פסולין מדרבנן,

מתחת ידי שני העדים החתומים, לפיכך צריך כל אחד לעמוד ולראות עד שיחתמו כולם, לפיכך תקנו אפילו היבא דלא אמר כולכם שיהו כל העדים נקבצים שמה בשעת חתימה. לבוש שם. אף על גב בכולכו נמי יש תקנה לדבר שיחתמו אח"כ כמ"ש בס"ק אפילו אם יחתמו אחר הנישואין כשר הגט מ"מ יש לחוש שמא לא יקפידו ולא יחתמו כלל אף אח"כ. ב"ש שם כג

¹¹ דעת המחבר

¹² רמ"א שם

¹³ לשון הלבוש ומשמע שהזמין כולם רק לא אמר – כולכם. אולם בב"ש שם כד כתב היינו שהזמין שני עדי וההתים עוד א' בזה יש להקל כיון שלא הזמין אלא שני עדי וכיון שהתמו אלו שנים כבר נגמר חתימת עידי הגט. וצ"ע

¹⁴ שו"ע חו"מ סי' סח

¹⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קל יט

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

הואיל ומזוייף מתוכו שנחתם בעדים פסולים, שחיישינן דילמא אתי למסמך עלייהו בלא עדי מסירה. וכמו שהתבאר לעיל דף ד.

ד. דינא דמלכותא דינא

הלכה¹⁶ היא "דינא דמלכותא דינא"¹⁷ כלומר חוקי המלכות בענייני ממונות הינם ברי תוקף בדיני ישראל.

עיקר דין זה של דינא דמלכותא דינא יש שכתבו שאינו מן התורה אלא מדבריהם¹⁸ ורוב האחרונים חולקים וסוברים שהוא מן התורה¹⁹.

סוגי הממשלות והחוקים

י"א שדינא דמלכותא אינו אלא בדברים הידועים בכל מלכותו, שהמלך וכל המלכים שהיו לפניו הנהיגו הדברים, והם כתובים בדברי הימים ובחוקי המלכים, אבל מה שהמלך עושה לפי שעה, או חוק חדש שהוא עושה לקנוס העם, חמסנותא דמלכא הוא²⁰. וי"א שגם כשחקק דין חדש שלא היה בן בחוקי המלכים הראשונים כל שהשווה בו את כל בני המדינה, דינו דין²¹.

אין דינא דמלכותא אלא במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות, והסכימו עליו בני אותן הארצות, וסמכה דעתם שהוא אדונייהם והם לו עבדים, אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע²².

ובמקום שיש שלטון תקין שנבחר ע"י בני המדינה שייך בו דינא דמלכותא, משא"כ בשלטון שעלה שלא עפ"י סדרי שלטון תקין אין מקום לדינא דמלכותא דינא.

דינא דמלכותא הוא בדברים שהם מדיני המלכות²³, וראויים לו מצד המלכות, אבל דבר שאינו מדין המלוכה, אלא שהשופטים בערכאות דנים כמו שימצאו בספרי

¹⁶ ללא חולק עיין ריטב"א כאן

¹⁷ שו"ע ונו"כ חו"מ קד ב, שס"ו, וברמ"א סי' ג סעי' ד, סח א, עד ז, קסב א, רז טו, רלו ט, רנט ז, שנו ז.

¹⁸ ב"ש סי' כח ס"ק ג. שו"ת חבצלת השרון חו"מ סימן ח

¹⁹ אבני מלואים שם, שו"ת הת"ס יו"ד סי' שיד. ועי' שו"ת דבר אברהם שם שהאריך להוכיח מראשונים שהוא מן התורה, ועי' שו"ת בנין ציון ח"ב סי' טו.

²⁰ חי' רמב"ן לב"ב נה א, והובא במ"מ גולה פ"ה הי"ג ובבעל התרומות שער מו חלק ח סי' ה ובמהרי"ק שורש סו; ריטב"א לנדרים פ"ג, וכעין זה בנמוקי"י שם; מאירי ב"ק קיג ב; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' ברלין עמ' 324 בשם ר' נחמיה ב"ר יצחק. ועי' תשב"ץ ח"א סי' קנה

²¹ מ"מ גולה פ"ה הי"ג לד' הרמב"ם ורבותינו ז"ל, שלא כד' הרמב"ן; טור חו"מ שס"ט בשם הרא"ש; יש"ש ב"ק פ"י סי' יח.

²² רמב"ם גולה ואברה פ"ה הי"ח; מו"ש"ע שס"ט ב.

²³ ב"י סו"ס כו בשם הרשב"א בתשובה.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

הדיינים שלהם או דינים שהאומות מחזיקות בהם בתורת ספריהם ונימוסי חכמיהם הקדומים אין בזה משום דינא דמלכותא, שאם כן כל דיני ישראל בטלים²⁴.

אולם²⁵ אם הוא לתועלת בני המדינה, כגון שערים ודרכי מסחר שבין אדם לחבירו, דעת רוב הפוסקים שיש בזה משום דינא דמלכותא, אף בין ישראל לחבירו. וכן מצינו בכמה וכמה הלכות, כגון בדיני שכירות וכיוצא בהם שדנו הפוסקים מצד דינא דמלכותא או מצד מנהג המדינה²⁶.

ומ"מ ברור שאסור לישראל להזדקק לערכאות לגבי ישראל חבירו²⁷, ואף השופט והעו"ד המסייע לכך בכלל האיסור משום לפני עור ומשום מסייע לגזלן.

י"א²⁸ שכל עיקרו של דינא דמלכותא דינא לא נאמר אלא בדברים התלויים בקרקעות²⁹. ושטרי מתנה שאמרו בהם דינא דמלכותא, בשטרי מתנות של קרקע הדברים אמורים. וי"א³⁰ שהוא הדין בשאר דברים דינא דמלכותא דינא, שכן בכל השטרות של ממונות אמרו בהם דינא דמלכותא.

י"א³¹ שאין דינא דמלכותא אלא להפקיר ולהפקיע הנכסים מבעליהם, אבל לא להקנות בלי קנין, ובענין שאמרו שהפקר ב"ד הפקר, ומי שיורד בהם במצות המלך צריך לקנות בחזקה, אבל כל זמן שלא החזיק בהם לא זכה בהם.

²⁴ תשו' הרשב"א שבב"י שם. ועי' ד"מ סי' שסט אות ג.

²⁵ פתחי חושן חלק ה פרק א הערה ד

²⁶ ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סימן טז כתב שכל מה שדנים בין ישראל לחבירו עפ"י דינא דמלכותא אינו אלא משום מנהג הסוחרים, עיין שם. ובכמה מקומות הזכרנו שלכאורה אין לדון מצד מנהג אלא בדבר השכחה. שיש לומר שע"ד כן עושים, ועי' שו"ת דברי חיים ח"א חו"מ סימן יט שדן אם מותר לישראל לכוף לחבירו לקיים דינא דמלכותא, ועכ"פ מה שנוגע אליו נראה דפשיטא ליה שיכול

²⁷ כמו שנתבאר בשו"ע סימן כו ובאחרונים שם, ואף בישראל הדנים שלא עפ"י דין תורה אסור, ואם מוציא ממון בערכאות שלא כדין גזל הוא בידו. ובד"ג כלל נב סימן טז כתב שאף עם העכו"ם אסור לדון בדיניהם אם הוא ציית דינא דמלכותא. עיין שם

²⁸ ב"י סי' שסט בשם הרא"ש נדרים פ"ג, שכ"כ בשם הרא"ש (ונמצא ברא"ש ד' וויניציא שם, ובדפוסים מאוחרים נשמט) ובשם מרדכי ב"ק פ"י (ונמצא במרדכי ד' ריווא די טרינטו, ובדפוסים מאוחרים נשמט) שכ"כ בשם ראב"י; או"ז ב"ק סי' תמו; מהרי"ק שורש קפח ובד' סילקוב נשמט; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם י"א: שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' רכד; שו"ת מהריב"ל ח"ג סי' קמ.

²⁹ כמו במכס שאומר המלך לא יעבור אדם בארצי אם לא שיתן המכס, וכמו אם גזר המלך שכל מי שמשלם מסים מן הקרקעות יאכל פירותיהן, וכן מס הגולגולת שהמלך אומר לא יהא בארצי אם לא יתן כך וכך, ואף הדיוט שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו. ועי' באור הגר"א שסט שם.

³⁰ ראב"י במרדכי שם בשם י"מ, וכ' המרדכי שלא הכריע; מרדכי ב"ק פ"י שלפנינו סי' קנד בשם הר"י בן פרץ במשכנן; מהרי"ק שורש קפז בשמו; תשו' מה"ר יעקב ישראל בב"י סי' שסט שם; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם יש הולקין, ועי' רמ"א שנו ז וש"ך שם ס"ק י. וכ"מ מלשון הרמב"ם זכיה ומתנה פ"א הט"ו: שכל דיני המלך בממון על פיהן דינין.

³¹ רבנו יונה בשמ"ק ב"ב נד ב וכן שם נה א, ועי' רשב"א גיטין י ב בשם רבנו והוא רבנו יונה, ועי' שו"ת דבר אברהם ח"א סי' א בבאורו.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

י"א³² שדינא דמלכותא דינא אינו אלא בדברים שהם לתועלת המלך, כגון בעניני המסים שלו או חוקים שהם לתועלתו, אבל בדברים שבין אדם לחברו אין דינו בהם דין. וי"א³³ שאף בדברים שאין שום הנאה ותועלת למלך דינו דין, וכן יכול לעשות חוקים בארצו כדי שלא יבואו העם לידי הכחשות וקטטות, ודינו דין³⁴, ודינים שבין אדם לחברו דינו דין. והעיקר כדעה הראשונה³⁵.

חוקים שנוגדים דיני תורה

ולכו"ע דינא דמלכותא³⁶ אינו אלא בדברים שאינם נגד דין תורתנו, אלא שאין מפורש אצלנו דין זה, אבל אם הוא נגד דין תורתנו והדין מפורש אצלנו³⁷, ודאי לא יעשה כן בישראל.

לפיכך כיון שלפי ההלכה אין הבנות יורשות עם הבנים. אם הבנים רוצים לוותר מחלקם לטובת הבית וליתן להם בתורת מתנה כדי למנוע מחלוקת ועגמת נפש, יגשו

³² מ"מ מלוה ולוה פכ"ו ה"א לד' הרמב"ם ורוב הגאונים, ע"פ גיטין י ב בתי' ב הו"ן מכניטי נשים; רמב"ן ב"ב נה א בשם דברי האומרים; ר"ן גיטין י א בשם יש מי שפירש; רשב"א גיטין שם בשם יש דוחין; שו"ת ריב"ש סי' רג לד' הרמב"ם; שלמי הגבורים ב"ב פ"ג; מהרי"ק שורש קפז בדינים שבין אדם לחברו פשיטא ופשיטא דלא. ועי' ש"ך סי' עג ס"ק לט.

³³ רמב"ן ב"ב שם ורשב"א ור"ן גיטין שם, ע"פ ב"ב נה א בדינא דמלכותא בחזקה בארבעים שנה.

³⁴ שו"ת הרשב"א ה"ב סי' שנו.

³⁵ ולכן ואין לומר על הסכם שנעשה בערכאות "דינא דמלכותא דינא" ולהכשירו, שכבר כתב מרן הב"י בספרו אבקת רובל סי' פא וז"ל: "ולענין הלכה נקטינן כדברי הרי"ף והרמב"ם ורוב הגאונים דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדבר שיש בו תועלת למלך, הא לאו הכי לא אמרינן דינא דמלכותא דינא". וראה במאירי בב"ק דף קיד ע"א שכתב וז"ל: "וכל מה שביארנו בדין המלכות שהוא אצלנו דין גמור, הוא דוקא בחוקים שחקק המלך לתועלתו ולתועלת נכסיו... וזהו שאמרו: דינא דמלכותא דינא, ולא אמרו: דינא דמלכא", כלומר דינים הראויים לו מצד המלכות, אבל מה שהוא מהדש דינים שהאומות מחזיקות בהן מתורת ספריהן ונימוסי חכמיהם הקדומים, כנגד הדינים שלנו, אינו בכלל זה, שא"כ יהיו כל דיני ישראל בטלים ח"ו". ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סי' מז כתב: "אף על פי שיש סוברים דאמרינן דינא דמלכותא דינא בכל גוונא, ואפילו היבא דליכא הנאה למלך, עכ"ז לא תועיל סברא זו לדידן [עמוד פא] לומר קי"ל, יען כי אנהנו קבלנו סברת מרן ז"ל, והוא פסק בס"י סח ס"א כהרמב"ם ודעימיה, דסברי מרנן שמרי מתנות והודאות ופשרות הנעשים בערכאות הרי הם כחרם, וכתב מרן בב"י בטעמא דידהו כמ"ש הרב המגיד, ז"ל דאע"ג דקי"ל דד"ה, הני מילי במה שהוא תועלת למלך, אבל בדברים שבין אדם לחבירו, אין דינו דין". וכן העלה בשו"ת ישא איש באהע"ז סי' יד, שכן עיקר להלכה כדברי הרמב"ם ורוב הגאונים, וכפסק מרן השו"ע, ושאפילו המוחזק אינו יכול לומר קי"ל נגד סברא זו ע"ש. שורת הדין בדרך ז עמוד פ – פא

³⁶ לבוש סו"ס שס"ט ש"ך סי' עג ס"ק לט, ע"פ הראב"ד בתשו' הרמב"ן שהביא בבעה"ת שער מט לענין מנהגות עכו"ם, עי' ש"ך שם ס"ק לו. וכ"כ המאירי ב"ק עמ' 322 בעד אחד.

³⁷ כגון שהם מכשירים עד אחד וקרוב ופסול וכיוצא בהם דינים פרייסיי שבין ישראל לחברו פשוט שלא נדון כמותם, שאם לא כן בטלו ח"ו כל דיני תורה, וכן במשכון שהדין מפורש כשעברו שלשים יום אחר הזמן יכול המלוה למכרו, לא יועיל דינא דמלכותא נגד זה, וכן הנושא אשה במקום שדיני דיני עכו"ם שאין הבעל יורש את אשתו, חלילה לנהוג ככה, וכל הסומך בזה לומר שמותר משום דינא דמלכותא טועה הוא וגזיל ועוקר כל דיני התורה ולא תהא כזאת בישראל. תשו' הרשב"א הובאה בב"י סו"ס כו; רמ"א בשו"ע שס"ט יא. ואף על פי ששמר מתנה העשוי בערכאות של עכו"ם כשר משום דינא דמלכותא דינא, הרי זה לפי שכיון שעשה השמר שם הרי סמך לכתחילה על דינא דמלכותא. עי' ש"ך סי' עג שם

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

אל בית הדין הרבני שבעיר, ויקנו מידם בקנין גמור ושלם, או בקנין אגב, על פי דין תורה. אבל חלילה לפנות לבית משפט חילוני [ללא היתר בית דין רבני]. וכל התובע את חבירו לבית משפט שלהם, גדול עונו מנשוא, והוא בכלל מה שאמרו על הדין אצל שופט גוי, שהדין אצלו הרי הוא כמחרף ומגדף, ומרים יד בתורת משה רבינו, ולא שייך בזה טענת דינא דמלכותא דינא, דלא אמרינן הכי אלא במקום שיש תועלת והנאה למלך, מה שאין כן בחוקים ומשפטים של הערכאות שאינם תואמים את ההלכה, ואין בהם תועלת למלך, בודאי שאין לומר בהם דינא דמלכותא דינא. ובפרט שהשופטים עצמם פסולים לעדות ופסולים לדון, וגם השופטים הדתיים הנמצאים בבתי משפט שלהם, הרי הם פסולים לעדות ופסולים לדון, מאחר שהם מרימים יד בתורת משה שפוסקים נגד דעת תוה"ק³⁸.

ברשות נבחרת ובתי משפט

יש הדנים שבמקום בו יש כח לרשות השופטת לגבור על הרשות המחוקקת, או שיש לה כח לדון לפי שיקול דעתה אין שייך דינא דמלכותא דינא³⁹. וכן במקום בו יש כמה בתי ממשל ההופכים החלטות הבית האחר, או העומד בראשם, אין בו דינא דמלכותא⁴⁰.

חוקי מלכות שבאים ע"י נבחרים חפשיים שיש בהם דיעות הקומוניזם והסוציאליזם ללחוץ את העשירים ולקחת ממונם, שהם נגד דעת תורה, חלילה לומר שזה יהי' מיקרי

³⁸ כמבואר כל זה בשו"ת יחודה דעת חלק ד' (סימן סה). ובשו"ת יביע אומר חלק ב' (סימן א' אות ה'), וחלק ה' (סימן א אות ו'). ע"ש.

³⁹ שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן רעז ד"ה וגם דינא וז"ל וגם דינא דמלכותא בזמן הזה במקום שאין מלך אלא מה שקוראים דעמקראטיא צ"ע אי יש בזמן הזה דינא דמלכותא דכבר הבאתי מה שכתב הריב"ש בשם הרשב"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא היכא דהמשפט הוא למלכות לבד אבל במקום שהמשפטים בבית משפט ויש כח להשופטים לדון כפי שקול דעתם ולפי ההלכות כפי מה שהם מחדשים לפעמים כזה שוב אין כאן דין דדינא דמלכותא דינא כיון דאין זה דין מלכות אלא דין השופטים ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב ולפ"ז במדינה זו שידוע שהשופטים יש להם משפטים בל ידעום ובפרט שיש כאן יותר מזה היינו גזרי בלע"ז (חבר מושבעים) שלוקחים איזה שכורים מהשוק בני אדם שמעולם לא למדו משפט והם מושחתים בטבעם והם החותכין את הדין ע"פ רוב ותלוי בדעתם ודאי כה"ג ליכא למימר דינא דמלכותא דינא ואפילו המלכות כמה פעמים פוסקים איזה דין והבית משפט העליון (סופרים קארט בלע"ז) סותרין אותו א"כ פשוט דאין כאן דין דינא דמלכותא לענין זה לפי שיטת הרשב"א והריב"ש הנ"ל וממילא צ"ע גם לענין קנינים מה דינם אי שייך בהוא דינא דמלכותא כה"ג ואין הזמן גרמא להאריך בזה הפרט.

⁴⁰ בשו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קכג ד"ה ולפענ"ד אי לפענ"ד אי משום הא אהכ"נ נימא דרק אנרכיא נקראת מלכות כמו שה"י מלפנים, ומה בכך יהי' בזה האופן, וכמו דקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכתב הרשב"א שזה דוקא בשלטון של אנרכיא, אבל המדינות שנבחרים השופטים והקאבינעט וכיוצא בו לא הוי דדמ"ה, ועיין סה"ת שער מ"ו ח"ה אות ב', ושו"ת הריב"ש סי' תצ"ה בשם הרשב"א, דלא על דינא דישמעאלים אמרו דינא דמלכותא דינא, שאין המלך מקפיד על דינין ידועין שדיין אחד בא ומפרש דינין לפי דעתו, ואחר בא ומהפך דבריו ואין למלך הקפדה בזה כלל, והוא כמו השלטון שלנו שיש בתי משפט והם מפרשים המשפטים לפי דעתם, ובא אחר ומהפך אפילו קאורט וכיוצא בו וכתב דאין למלכות כזה דינא דמלכותא, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב וח"ו סי' רע"ז ועוד כמה מקומות, ולפ"ז נימא נמי כאן דרק אנרכיא נקראת מלכות, ולא מה שהוא שותפות.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

דין גמור ע"פ תוה"ק, ואף שכבר נהגו כן אין זה מנהג ותיקין, רק משום שאין יד ב"ד תקיפה⁴¹.

בדין שבין ישראל לעכו"ם, הולכים אחר דינא דמלכותא אפילו כשהוא נגד דין תורה, לפיכך אם המלך אמר שלא יקנו קרקע אלא בשטר⁴² דין המלכות דין, כשהקרקע היתה של עכו"ם והקנה אותה לישראל והולכים אחר דין המלכות⁴³.

במיסים ומכסים

מלך שמטיל מס⁴⁴ על בני העיר או על כל איש ואיש דבר קצוב משנה לשנה או על שדה ושדה דבר קצוב, אינו גזל, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן, והרי הוא כשר, ובלבד שלא יוסיף ולא ישנה ולא יקח לעצמו כלום.

וכן מכס שפסק המלך ואמר שיקח שלישי או רביעי או דבר קצוב, דין המלך דין הוא⁴⁵, ואסור להבריח את המכס, והעובר ומבריח ממכס זה הוא גזול מנת המלך, בין שהיה המלך עכו"ם ובין שהיה המלך ישראל, ועובר על לא תגזול⁴⁶.

וכן ישראל⁴⁷ שקנה המכס מהמלך, המבריח עצמו הרי זה גזול את ישראל שקנאו, שהרי קנה מדינא דמלכותא שהוא דין.

⁴¹ בשו"ת חבצלת השרון חו"מ סימן ה

⁴² ולא בחזקה או שאר קנינים שמועילים מו התורה, ע"י ב"ב נד ב ורמב"ם זכיה פ"א הט"ו.

⁴³ ש"ך שם

⁴⁴ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"ב, ועיי' רמב"ם מלכים פ"ד ה"א במלך ישראל שיש לו רשות ליתן מס לצרכיו ולצורך מלחמותיו ולהטיל מכס ממשפטי המלוכה שבס' שמואל, ועיי"ש במגדל עוז וברדב"ז שהוא מפני דינא דמלכותא דינא; טוש"ע חו"מ שס"ו.

⁴⁵ רמב"ם שם הי"א; טוש"ע שם ו.

⁴⁶ ועיי' שו"ת יחיה דעת חלק ה סימן סד שנראה שגם במדינה שאין השלטון על פי מלך, אלא על פי ממשלה הנבחרת על ידי תושבי המדינה, שייך בהם הכלל דינא דמלכותא דינא, בכל מה שנוגע לתשלומי מסים וארנוניות ומכס וכדומה. כן הדבר בכל שלטון ישראל על ידי הפקידים הממונים על כך. ע"כ. וכן מבואר מדברי הגר"א"י קוק בשו"ת משפט כהן (סימן קמד אות יד), שגם בזמן שאין מלך בישראל, חוזרים כל משפטי המלוכה בכל מה שנוגע למצב הכללי של תושבי ארץ ישראל, אל העם השוכן בתוכה, והממשלה הנבחרת על ידו יש לה כל דיני מלכות. וכן כתב בשו"ת ישכיל עבדי חלק ו' (חלק השן משפט סימן כח סעיף ב) ואמנם בשו"ת פאת שדך (סימן צא) כתב, שלגבי הכנסת שנבחרים בה כמה מפריצי עמנו, ויש בהם גם כן שונאי דת, לא שייך לומר בחוקים שלהם דינא דמלכותא דינא, ושוב חזר לומר, שאי אפשר לעמוד בזה אם לא נדון שבקצת דברים שייך בהם דינא דמלכותא וכו'. ע"ש. אולם אין דבריו נכונים להלכה, שהרי אפילו במלך רשע ועובד עבודה זרה שייך הכלל דינא דמלכותא דינא, והעיקר כמו שכתב בשו"ת ישכיל עבדי הנ"ל, שגם לגבי מדינת ישראל שייך הכלל דינא דמלכותא דינא. ולכן נראה להלכה שבכל מה שנוגע למסים וארנוניות ומכס, יש לקיים את החוק של המדינה, שזה בכלל מה שאמרו חז"ל דינא דמלכותא דינא אולם אנו צריכים למודעי, שלפי ההלכה (בבבא בתרא דף ח ע"א) אסור להטיל מס על תלמידי חכמים העוסקים בתורה, וכן פסקו הטור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן רמנ סעיף ב') שתלמידי חכמים פטורים מכל מיני מסים, בין ממסים הקצובים על כל בני העיר, בין ממסים שקצובים על כל איש ואיש בפני עצמו, בין ממסים קבועים בין שאינם קבועים וכו'. ע"ש.

⁴⁷ רא"ש ב"ק פ"י סי' י; ר"ן נדרים כח א; טוש"ע שם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

בתקנות וגזירות

מלך⁴⁸ שגזר כל מי שיעבור על דבר זה, ילקחו כל נכסיו לבית המלך, אינו גזל, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן. וכל דבר שהמלך עושה לתקנת המדינה דינו דין, ואפילו אמר ממון של פלוני לפלוני, ובלבד שלא יהיה נגד דין המפורש בתורתנו, שכל דין שהוא נגד דין התורה, אפילו שעשה לתקנת בני המדינה אינו דין⁴⁹.

בארץ ישראל ומלכי ישראל

דינא דמלכותא י"א⁵⁰ שאינו דין אלא במלכי אומות העולם, מפני שהארץ של המלך ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ והוא הדין במלכי ישראל שבחוץ לארץ, אבל⁵¹ במלכי ישראל שבארץ ישראל לא יוכל לומר כן, לפי שארץ ישראל כל ישראל שותפים בה, וירושלם היא לנו מאבותינו להדיוט כמלך, ונתחלקה לכל אחד ואחד מישראל, ואינה של מלך⁵², ומלכי ישראל אין דינם דין אלא על פי התורה⁵³.

ויש חולקים⁵⁴ וסוברים שאין הבדל בין מלכי אומות למלכי ישראל בדינא דמלכותא בכל דבר, לפי שזה משמירת עמו כדי שלא יזוקו הישראלים הדרים פרוצים בין

⁴⁸ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"ב; שו"ע שס"ט ז.

⁴⁹ שו"ע סי' עג ס"ק לט, ועי"ש שפי' כן גם בד' הרמ"א שם

⁵⁰ שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרלז

⁵¹ ר"ן נדרים כח א בשם תוס'; נמוקי"ש שם; רשב"א שם בשם הר"א (ממ"ז) ובתשובותיו שם בשם רבותינו הצרפתים ובח"ב סי' קלד בשם; או"ז ב"ק סי' תמו.

⁵² או"ז ב"ק שם. ועי' או"ז שם בראיתו מסקריקון ביהודה לענין כשאינו משה גזרותיו, משמע שסובר במלכי אומות העולם אף בארץ ישראל דינא דמלכותא דינא, ועי' סי' עבודת עבודה על ע"ז למהרש"ק כא א שבא"י אף במלכי אוה"ע אין דיניהם דין

⁵³ ועיין פתחי חושן שם ועפ"י האמור יתכן שאף אם נאמר שמצד דינא דמלכותא לא שייך בא"י כדלהלן. מ"מ בזמננו כשהשלטון נבחר ע"י רוב בני המדינה (וכ"ש לגבי אלה המשתתפים בבחירות) יש מקום לומר שעכ"פ אין דינו כגזלן, ולא ידך גיסא יש לומר שכל שלטון של ישראל המתנהג שלא עפ"י תורה, וכ"ש במעשים שהם נגד דיני התורה, אינו בכלל זה. ויש לדון עוד דאפשר שלא דנו מכת דינא דמלכותא אלא בענינים של מסים וכיוצא בזה, אבל בחוקים הנוגעים לשמירה על הנפש והרכוש, כגון חוקי תנועה וכיוצא בזה, ואפשר שאף בדיני ממונות הנוגעים לכל בני המדינה, אין צריכים לדון דינא דמלכותא, וכמו שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ויש כח ביד כל שלטון העושה לטובת בני המדינה לחוקק חוקים ולענוש ולקנוס לכל מי שיעבור עליהם, ועי' להלן בעניני מסים, ועי' עוד בדיני נזיקין בדיני מוסר. ועוד נראה שבזמננו שעיקר המסים מיועדים לטובת התושבים, כגון כבישים ותאורה, ביוב ונקיון וכיוצא בזה א"צ לדינא דמלכותא, ואף כשחלק מהמסים מיועדים לדברים אסורים, כבר כתבתי לעיל מדברי המהר"ק שבמקום דינא דמלכותא אין בזה איסור, ואף במקום שאין משום דינא דמלכותא אם אינו לע"ז נראה שאין האיסור אלא משום מסייע, וכל שנוטלים שלא מרצונו אף משום מסייע אין בזה, ועדיין צ"ע, ועי' להלן בדין העלמת מס

⁵⁴ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"א ובפ"ה מ"ש לנדרים כח א; שו"ת הרשב"א ח"ב שם; מאירי נדרים כח א; מוש"ע שס"ט ז. ועי' ב"י שם שמוכיח כן מהסוגיא בב"ק ק"ג א.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

השכנים ויהיה בזה נזק המלך ודין מלכי ישראל שוה לדין האומות בדבר זה⁵⁵. וכן במלכי אומות העולם שבארץ ישראל יש סוברים שאומרים אף בהם דינא דמלכותא דינא⁵⁶.

י"א⁵⁷ שאף להסוברים שבמלכי ישראל אין אומרים דינא דמלכותא דינא, אין הדברים אמורים אלא במסים ומכס שמטיל על כרחם, שאין אומרים בהם בני המדינה רצונם בכך, אבל במנהגים ונימוסים שהם לטובת⁵⁸ המדינה⁵⁹, לדברי הכל אין לחלק בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

ה. חוץ מנגיטי נשים

שטר⁶⁰ שכתוב בכל לשון ובכל כתב, אם הוא עשוי כתיקון שטרי ישראל שאינו יכול להזדיף ולא להוסיף ולא לגרוע, והיו לו עדיו ישראל שיודעים

⁵⁵ שו"ת הרשב"א שם, וכ"כ במאירי נדרים שם הטעם שקיי"ל האמור בפרשת מלך מותר בו, אלא שמשמע קצת מלשונו שם שאפילו אם מלך אסור מ"מ משום דינא דמלכותא דינא יש בו. ועי' מגדל עוז ורדב"ז מלכים פ"ד ה"א שעל דיני מלך ישראל שב' הרמב"ם שם משום מלך מותר בו כתבו ג"כ דדמ"ד.

⁵⁶ עי' רשב"א בתשו' ח"ב שם וכן בתשובתו שבב"י סי' סב ושפח במעשה של ר"א בר"ש בב"מ פג ב שדן גנבים וכי' שהוא ממשפט המלוכה וזה היה בא"י, וכן או"ז ב"ק שם בשם הרא"ם דן בענין דד"מ, ומ' קצת שאפילו אם במלכי ישראל אין אומרים דדמ"ד, שהרי הרא"ם ברשב"א נדרים סובר שבמלכי ישראל אין אומרים דדמ"ד, עי' לעיל. על תוקפם ההלכתי של חוקי מדינת ישראל ראה מש"כ בקובצי התורה – והמדינה, ת"א תש"ט – תשי"ב; וס' הלכות מדינה ג"ח, ירושלים תשי"ב – תשמ"ו.

⁵⁷ שו"ת חת"ם חו"מ סי' מד

⁵⁸ ועיין חזו"א חו"מ ליקוטים סימן ט"ז, שכתב כי במקום בו אין המלכות מקפדת על הדינים, ובאם הצדדים מקבלים על עצמם רב לדון היא מאשרת את משפטו, כי אז אין קיימת ההלכה של דינא דמלכותא דינא בקנינים, שכן המלכות אינה מקפידה עליהם. ועיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק בא עמוד

131

⁵⁹ ולכן לדונמא חוק הגנת הדייר נתקבל בבתי הדין כחוק המחייב גם ע"פ ההלכה וכן פסק בית הדין ירושלים בפסק דין של הגר"י עדס ז"ל, הגר"ש אלישיב שליט"א, הגר"ב זולטי ז"ל בפסק דין תיק 1228/תשי"ד (לא פורסם) בו נאמר בזה"ל "והנה בעיקר חוק הדירות הנהוג בזמנינו שהמשכיר אינו יכול להוציא את השוכר מהדירה גם לאחר תום תקופת השכירות לפי החוזה שנעשה ביניהם בשעת השכירות אם זהו לפי דין תורה, עיין בשו"ת אמרי יושר סימן קנ"ב שפוסק הלכה למעשה שחוק הדירות שנעשה ע"י הממשלה בזמן דוחק בדירות שהמשכיר אינו יכול להוציא את השוכר מהדירה ואינו יכול לדרוש הוספה על שכ"ד זהו דין תורה דינא דמלכותא דינא. ועיין בשו"ת חת"ם חו"מ סימן מ"ד שדינא דמלכותא דינא לגבי תקנת והנהגת המדינה שלא יפסקו חיותא, כו"ע מודים שגם במלכות ישראל קיימת" הרי דביה"ד רואה בחוקי הגנת הדין שנחקקו ע"י המדינה ומטרתם תקנה ותועלת לצבור שהם מחייבים מדינא דמלכותא דינא לכו"ע. למסקנה זו מגיע ג"כ ביה"ד הרבני הגדול בירושלים בפסק דין של הרדה"ג הרשל"צ י' ניסים ז"ל – יבל"ח, הגר"ש אלישיב שליט"א, הגר"ב זולטי ז"ל, מובא בפד"ר כרך ו' עמודים 377 – 382, תיק ערעור 127/תשכ"ו, דענינים שיש בהם תקון לחיי המדינה הכל מודים שדינא דמלכותא דינא גם בא"י וקביעה זו נתבססה שם ג"כ על דברי החת"ם סופר בתשובותיו חלק חו"מ סי' מ"ד שהובאו בפסק הדין הראשון שהובא לעיל. עיין פסקי דין של בתי הדין הרבניים בישראל חלק מז עמוד 310

⁶⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ סח א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

לקרותו⁶¹ וידעו מה שחתמו, הרי הוא כשר, ואין הלוח יכול לומר פרעתיהו⁶², וגובה בו מהמשועבדים⁶³, שבעדים שראו וחתמו תלוי הענין הנעשה, ומה לנו ללשוין שבו או לכתב כיון שאינו יכול להזדייף והעדים כשרים.

אבל שמרות שחותמין בו גויים, פסולים, שהרי אין כאן עדים כשרים שנעשה זה הענין בפניהם. ואם נעשה בערכאות של גוים או בתי משפט שאינם פועלים על פי דין תורה רחמנא ליצלן תלוי בסוג השטר.

שני סוגי שמרות⁶⁴ יש א. דבר שלא נתקיים כי אם ע"י השטר, אפילו נעשה בערכאות של גוים, אע"ג שנאמין להם שכך היה, אך אין בכח נאמנותם להופכו לשטר, ואינו מועיל. ב. כל דבר שנעשה ונתקיים זולת השטר, ואין השטר אלא לראיה בעלמא שכך נעשה, בזה מועיל שטר הנעשה בערכאות של גוים.

שטרי קיום הדבר

שטרי מתנות, כגון שטר שכתוב בו – שדי נתונה לך⁶⁵ שעיקר הקנין נעשה על ידי השטר והם חתומים בו, וכן שטר מכר שמקנים על ידי השטר שכתוב בו – שדי מכורה לך⁶⁶, וכן שטרי הודאות – שפלוני הודה לפלוני שחייב לו⁶⁷, שאין השיעבוד שעליו חל

⁶¹ לכתחילה, ובדיעבד אם תרגמו בפניהם על ידי שניהם כשר. ש"ך ב, וכבר התבאר לעיל דף ט: שיש מכשירים אפילו לכתחילה בשתים מתרגמים בפניהם

⁶² סמ"ע שם ב

⁶³ דעדי ישראל מפקי לקלא. ואין חילוק באיזה לשון או כתב כתבוהו, כיון שהעדים יכולים לקרותו. סמ"ע שם ג

⁶⁴ סמ"ע שם ג

⁶⁵ וקשה לפי מ"ש במרדכי (גיטין סי' שכ"ד) בשם ספר החכמה במעמא דערכאות דכשרין משום דלא מרעי נפשייהו ואילו משה ואהרן פסילי אף על גב דמיהמני, דהטעם הוא משום דלא בעינן דוקא ישראל לעדות וכל מי שמוחזק בכשרות כשרים להעיד מן התורה ע"ש, ואם כן מאי פריך שטר מתנה במאי קנה, אמאי לא כיון דלעדות כשרים המה כמו ישראל. ונראה דרש"י נמי הכי סבירא ליה כספר החכמה שכתב רש"י פ"ק דגיטין דף ט' (ע"ב ד"ה חו"ץ מגיטי נשים) דגיטי נשים פסולים משום דלאו בני כריתות נינהו אבל על הדינין נצטוו ע"ש, וא"כ מאי פריך שטר מתנה במאי קני. ויראה לפי מ"ש תוס' בפרק חזקת הבתים (ב"ב) דף נ"ד (ע"ב ד"ה עובד כוכבים) בשם ר"ת דרקע דנקנה בשטר היינו משום דכתיב (ירמיה לב, יא) ואקח את ספר המקנה והתם גבי ירמיה בישראל הוי ע"ש, וכן כתבו תוס' פרק קמא דקידושין דף י"ד (ע"ב) ד"ה הואיל וכל קנינו בכסף דאפילו בקרקעות נכרי אינו קונה בשטר, ואם כן ניהא דשטר מתנה לא מהני, דכי היכי דפסילי בגיטי נשים משום דלאו בני כריתות נינהו הכי נמי פסילי בשטרי משום דלאו בני שטרא נינהו וכל קנינו אינו אלא בכסף וק"ל. קצוה"ח שם א

⁶⁶ אלא משום דאין השדות נקנין בשטר לחוד כי אם כשנמכרה מפני רעתה, כמ"ש הטור והמחבר בסימן קצ"א [סעיף א' ב', משום הכי לא כתב בו שטר מכר. סמ"ע שם י

⁶⁷ וכבר התבאר ששטר הודאה שנפרע ממנו מהני, כיון שאין נעשה ע"י גוים מעשה כי אם סילוק שיעבוד בעלמא. ומשום הכי השמיט המחבר ולא כתב שטר מחילה שכתבו הרמב"ם [פכ"ז ממלוה ה"א] והטור [סעיף ו'].

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

אלא על ידי ההודאה שהודה בפניהם שהרי לא ראו נתינת המעות⁶⁸, וכן פשרות שנעשים בעדים שלהם⁶⁹, וכן שטרי מחילות שלא אמר בפה הריני מוחל⁷⁰, רק שאמר כתבו ותנו שטר מחילה וכתוב בהם שמוחל לו, שגוף המחילה נעשה בשטר זה, והרי הוא כשטר מתנה⁷¹, שכל אלו אינו משתעבד בהם אלא על ידי שנעשה בפניהם, שהרי אם היה נעשה בלא עדים כלל לא היה בהם ממש, לפיכך אף על פי שיש בהם כל הדרכים שנמנו בכשרות הערכאות, ואפילו נמסרו בפני עידי ישראל שיכולין לקרותו וקראוהו⁷², אפילו חתומים נכרים בשמות מובהקים, דלא אתו למחלף בישראל⁷³, הרי הם כחרס וכאילו נעשו בלא עדים כיון שלא בני ברית נינהו.

מקום שהנהיג המלך שלא יעשו שטרות אחרים אלא יכתבו הכל בפני הערכאות, כל השטרות העשויין בפניהם כשרים, אפילו שטרי מתנות משום דינא דמלכותא. ודוקא בשטר שלא הוחזר בשיטה אחרונה או בשטר שיכול לזייף, אבל בדבר שתלוי בדין, כגון שהקנה לו שטרות בלא כתיבה ומסירה או מעות בקנין חליפין, כו"ע מודים דלא קנה⁷⁴. וכל שטר שמכשירין משום דינא דמלכותא אם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם, אף על פי שנכתב כהוגן לפי דינינו פסול⁷⁵, דלא נכשיר שטרות שלהם יותר מהם עצמם.

שטרי ראייה

⁶⁸ בפרישה [שם] ובהגד"מ [הגהות דו"פ אות ב'] כתב המעב, כיון דאינו משתעבד כי אם באמרו אתם עדי להרא"ש [סנהדרין פ"ג סי' כ"ה], או בהודאה לפנייהן בהודאה גמורה להרמב"ם [פ"ו מטוען ה"א] [לא אלים כוחייהו לצירופי לשעבוד כזה להגמר על ידם אף שאמר אתם עדי. ולא דמי להלואה שנעשתה לפנייהן, דאת אשר ראו יגיד. סמ"ע שם יא

⁶⁹ אף על גב דפשרה צריכה קנין וקנו מידן לקיים הפשרה, מ"מ כיון דהפשרה נעשתה על ידם ופשרה קרויה דין, והן פסולין לדון דין. ולפ"ו אפילו בלא שטר, הפשרה שנעשתה על ידם פסולה, וכן משמע לשון הטור [שם] והמחבר, סמ"ע שם יג

⁷⁰ נתיבות המשפט חידושים יג

⁷¹ סמ"ע שם יד

⁷² כיון שבתוכו נחתמו עידי גוים הויה ליה כשטר שמוזיף מתוכו, שמודה ביה ר' אליעזר שאין עידי מסירה כרתי דילמא אתו למימסר קמייהו, ה"נ חיישינן דילמא אתו למימסר קמייהו ולא ימסרנו בפני עידי ישראל ולא יהיה שום ממשות בקנין ויטלנו שלא כדין. לבוש שם וסמ"ע טו

⁷³ דהו"ל מוזיף מתוכו דגזירה מובהקים אטו אינו מובהקים, ויחשבו דהם ישראלים ואתו לסמוך עליהם אורים שם יב

⁷⁴ נתיבות המשפט שם יד

⁷⁵ עיין תומים (סק"ו) דהעליתי, בדבר שתלוי בדין, כגון דלא כתבו מטלמלין או קרקעות, או לא כתבו על שטרות הן וכל שעבודיהן, לכו"ע לא מהני, דמה ענין זה לנימוס המלך, דהא בעינן שהמלך יצוה דוקא שלא יועיל שום שטר רק בערכאות, אבל אם צוה המלך שיועיל שטר אצלנו בעדים ישראלים או בעדי ערכאי, לא שייך דינא דמלכותא דינא, וא"כ וכי צוה המלך שלא יכתבו מטלמלין או קרקעות, או בשטר הן וכל שעבודיהן, ולכן פשיטא דאולינן בתר דיננו. וכמו כן אם נכתב לשון שטרותם משונה מלשון שטר שלנו, לכו"ע כשר, דהוי בכלל דורשינן לשון הדיוט, רק בזה בעינן שטר שיכול לזייף או חזרת שטר בשיטה אחרונה וכדומה, מה שאי אפשר להם להיזהר, כי לא הורגלו בנימוסי ישראל, והמלך פקד שהם יכתבו, בזה העליתי כי יש מחלוקת אי כשר או לא, ע"ש.

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

שטרי מקח וממכר שנתקיים המכר מיד שנתן הלוקח דמי המכר להמוכר⁷⁶, או שקנהו בקנין או בחזקה או בכסף, ושטרי חובות⁷⁷ שאין קנין השיעבוד נעשה על ידי עידי השטר⁷⁸, אלא על ידי נתינת המעות ואין השטר אלא לראייה, וכן שטר הודאה שנפרע ממנו⁷⁹, שאינו אלא סילוק שיעבוד⁸⁰, וכן שטרי מחילות שכתוב בהם שפלוני מחל בפניהם⁸¹, שנעשים בפני הערכאות, שאין השטרות אלא לראייה⁸², וכן שטרי מתנות שכתוב בהם, שנתנה לו בחזקה, או בקנין סודר, ולא הקנה לו בשטר זה, שאינם אלא ראייה, וכן שטרי צוואות⁸³, וצוואת שכיב מרע שדבריו ככתובין וכמסורין דמו ואין השטר עושה הקנין, אלא דבור המצוה עושה הקנין ואין השטר אלא לראייה בעלמא, כשרים אף על פי שחתמוהו גוים, אפילו המוכר או החייב כופר ואומר לא היו דברים מעולם כיון שאין השטר אלא לראייה בעלמא, אומרים אנו שערכאות של גוים לא יפגעו בשמם הטוב להעיד שקר, והרי זה כאילו הדבר ידוע ונעשה לפני דיני ישראל. דוקא בשטר ערכאות מועיל שלא יפגעו בשמם לעשות שטר בשקר, אבל כשמעידין בע"פ מרעו נפשיהו ומשקרי ואינם נאמנים⁸⁴.

י"א⁸⁵ שאין שטר ראייה כשר בערכאות אלא בהתקיים שלושה תנאים:

⁷⁶ סמ"ע שם ג

⁷⁷ וגם זה מהתורה פסול דהא לאו בני עדות נינהו, רק מתקון עולם הכשירו אותו, כ"כ התוס' (גיטין פ: ד"ה אף על פי). אורים שם ג

⁷⁸ סמ"ע שם ד

⁷⁹ נ"ל דוקא שכתוב בו שפלוני בעצמו עמד בפניהם והודה שפלוני פרעו, דלא מרעי נפשיהו אם לא היה כן האמת שהוא בעצמו עמד בפניהם והודה, אבל אם לא כתוב בו שעמד בעצמו בפניהם, אלא כתוב בו ראינו כתב ידו בעדים שהעידו עליו, או ראינו שטר בעדים שהיה כתוב בו כן, ובאו בפנינו יהודים כשרים והעידו על השטר שכך היה כתוב בו שפלוני פטר את פלוני כו', והעתיקו שטר זה בפנקסם למען יעמוד ימים רבים לראייה וכן כל כיוצא בזה, ונאבד השטר של יהדות והנתבע רוצה לפטור עצמו בפנקסם, נראה לי אפילו חתם עליו השופט וכל הערכאות הממונים מפי המלך בעצמו, והם מוחזקים לכל בנאמנות ושאינם מקבלים שוחד, אין בזה ממש, שכיון שבדיניהם הם מכשירין לעדות אפילו קרובים אפילו פסולים, חיישינן שמא אותן היהודים שהעידו בפניהם קרובים או פסולים ואין בעדותן ממש בדיני ישראל, ולא כל כמיניהו אפילו בדיני דמלכותא לאכשורי פסולים או קרובים, דהתורה פסלתינהו בישראל נגד ישראל. ואם כתוב בפנקס בפירוש נקיבת שמותם פלוני ופלוני העידו על השטר שהוא כשר בכל דיניו הנהוגים בישראל, אז ודאי לא מרעי נפשיהו ואמת הוא שפלוני עמדו בפניהם והעידו, ואם אנו מכירין אותו פלוני ופלוני שהעידו שהם כשרים לעדות הרי זה כשר, ואם לאו אין בו ממש, נ"ל. לבוש שם ב

⁸⁰ סמ"ע שם יב

⁸¹ סמ"ע שם יד, ועיין

⁸² דהא אם היה מודה בהם שעשאו בלא עדים היה צריך לקיימם ולא איברי סהדי אלא לשקרא.

⁸³ שו"ע סימן רנ"ג סעיף לב ורמ"א סימן סח סעיף א, שאינו אלא שטר ראייה, ועיי"ש מדין דינא דמלכותא, וברמ"א שם כתב דה"ה אם צוה בפני ערכאות שלהם, משום שהקנין נעשה ע"י דיבורו, ועי' נה"מ בסימן רנ"ג ס"ק כב. בערך ש"י סימן ר"ג כתב במי שעשה צוואה בפני שופטי הגוים ואמר שחצי הבית וחצי הונני הם של אשתי, ורב אחד רצה לומר דהוי כהודאה, והע"ש כתב דאדרבה, דכיון שאמר כן בפני הערכאות אמרינן שמעה, משום שבנימוסייהם מעשי ידיה של אשה הם חצי שלה, ועפי"ז כתב הצואה, עיין שם.

⁸⁴ נתיבות המשפט [חדושים] שם ג

⁸⁵ והיא דעת הרמב"ם, ששטר העולה בערכאות של גוים, היינו שכל ענינו נעשה בפני גוים דעלמא והן כותבין והותמין, והולכין אל הערכאות לקיים חתימתן, כי הם שני מילי, עדי שטר בפני עצמם, ושופט בפני עצמו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

א. המעשה נעשה בפני העדים כלומר שנתן המעות בפני העדים, וגם כתבו בשטר בפנינו מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או כך וכך הלוח לו בפנינו, אולם⁸⁶ אין צריך שמהעשה ייעשה בפני הערכאות.

ב. שיהא השטר נעשה בפני הערכאות, כלומר שעדי גוים חתומין על השטר ואחר כך יביאו השטר אל הערכי שהוא השופט הממונה על פי הרשות ומקיים אותם⁸⁷.

ג. שעדי ישראל יעידו על אלה הגוים שהם עידי השטר, ועל השופט שקיים עדותם שאינם ידועים בקבלת שחד, וגם בהתקיים כל זאת גובין מבני חורין ולא ממשעבדי⁸⁸.

ואם חסרו שטרי הגוים דבר מכל אלו הרי הם כחרס, וספר שכותבין בו הערכאות, כלומר כרך שלהן שכותבין בו כל דבר הבא לפנין כנהוג ג"כ בזמנינו שיש רישום של כל דיון או אישוא המבוצע על ידי רשות שיפוטית אמינה, הוי כשטר שלהם⁸⁹.

המקיים. ודומה לקיום שטרות שלנו שעדים כותבין וחותרין והב"ד מקיימין, ומשום הכי מצריך בעל סברא זו שיעידו עדי ישראל על אלו הגוים עדי השטר שהן בחזקת כשרות, וגם על הערכאות, דאל"כ דילמא בעל השטר זיף וכתב חתימת גוים נאמנים בלא ידיעתם, והערכי קיבל שוחד לקיימם. סמ"ע שם ה, אורים ד

⁸⁶ סמ"ע שם ה שמה שהתבאר להלן שאינו מועיל בערכאות לא איירי שכתב בו שמחל לו לפניהן, דא"כ לא הוי השטר אלא לראיה בעלמא, וכבר נתבאר דמהני בערכאות של גוים, אלא מיירי שבשטר זה כתוב שמוחל, דגוף המחילה נעשה בשטר זה, וה"ל כשטר מתנה, עכ"ל. ועיין ש"ך ח שהקשה דבריו צ"ע, דהא בהדיא לא משמע בן מדברי הר"ב [הג"ה. ר"ל, לפ"ז למה הביא הר"ב יש אומרים שחולקין על זה דשטרי מחילות כשרים, דהא בכה"ג היכא שאינה לראיה, גם היש אומרים מודו דאינו כשר, שהרי הריב"ש סי' קמ"ב חולק על זה מכח קושית הסמ"ע דהא השטר לא הוי אלא לראיה וכו', וכדאיתא להדיא בב"י [סעיף ו'] בשם הריב"ש. והב"ח [סעיף ז'] כתב דלא הוי בזה ראיה, דיכול לומר דרך שחוק והיתול אמרתי שמחלתי, ע"ש שהאריך. ודבריו דחוקים, וצ"ע לדינא. ועיין תומים (סק"ה) כי ס"ל לרמב"ם בכל כה"ג דתלוי בלשון ולא במעשה, כגון מניית המעות וכדומה, בזו רבו הדינים וי"ל דטעו, ואולי אמרו בלשון בלתי מועיל, ורבו כמו רבו דינים וכיוצא בזה, ע"ש.

⁸⁷ דחוקה דאי לאו דיהבי זווי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכתבי ליה שטר, הואיל וידעי שהשופט הממונה צריך לקיים אותם וגם השופט קיים אותם ודאי קושטא קחתמי.

⁸⁸ דעידי גוים לא מפקי קלא בין היהודים ולא ידעו הלכות להזהר, ואפילו בשטר מקח וממכר, וגרע ממוכר שדהו בעדים, דס"ל להרמב"ם דוקא עדי ישראל הוא דמפקי לקלא. אבל הרב המגיד [שם] כתב דלהרמב"ם בשטרי מקח וממכר כשר לגבות אפילו ממשעבדי, דלא גרע כו'. אכן מסתימת לשון הרמב"ם והטור [סעיף ז'] והמחבר לא משמע בן. ש"ך שם ד

⁸⁹ דלא מרעי נפשייהו לכתוב בו שקר. סמ"ע שם ו, ונראה בכה"ג אפשר לכו"ע אין גובין מן משעבדי, דהא גם בישראל במה שכתב הסופר שטר הטפסה, כל זמן שלא מסר השטר לבעל דין אין לו תורת שטר כלל לענין משעבדי. אורים שם ז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

שטרות הנעשים במקום קיבוץ פליליהם בלא קיום השופט שלהם,⁹⁰ אינו מועיל כלום, וכן בכל מסמכים שאינם מאושרים על ידי רשות שיפוטית אמינה. ואפילו⁹¹ דנו כבר הערכאות על פי אותו השטר והחזיקו הקונה במקחו אינו כלום ומוציאין המקח מיד הקונה.

ויש אומרים⁹² שאין צריך קיום שלושת התנאים, אולם צריך שיעשה הכל בפני הערכאות ולא רק בפני העדים⁹³, או שהערכאות כתבו כן בסוף השטר שנעשה הכל בפניהן⁹⁴, וכל שנעשה בערכאות מועיל.

א. גם ללא עידי ישראל אלא כל שנעשה בפני הערכאות⁹⁵, מכיון שתם ערכאות לא מקבלי שוחד, ומכיון שנעשה בפניהם אפילו בלא עידי מסירה ישראל גובין אפילו ממשעבדי⁹⁶.

ב. ואפילו אין השופט חתום לקיים עידי השטר, תולים שלא יפגעו בשםם להעיד שקר⁹⁷.

ג. אין צריך שיהא כתוב בו שראו נתינת המעות, אלא שאנו סומכין על חזקה שלא כתבו אלא אם כן ראו⁹⁸.

ד. אין חילוק בין חתום עליו עד אחד גוי או שנים כיון שנעשה לפני השופט.

⁹⁰ ועיין שו"ת מאמר מרדכי כרך ג אבן העזר סימן ב בענין הודעת המשטרה עיין לאוצר הפוס' (עמוד 32 ס"ק כ"א וס"ק כ"ב) שנאמנים, ובפרט אם זה על טופס של המשטרה באופן רשמי. ובענין שחתם שם רק האחראי, "עד אחד", עיין לרשב"א (המובא בב"י חו"מ סי' ס"ח וברמ"א שם סע' א') ששטר ערכאות כשר לגבות ממשעבדי אפי' חתום ע"י אחד, והטעם הוא שאם זה טופס רשמי יש בודאי העתק מזה במקור, ורבים מהשוטרים או הקצינים או אחד נוסף מהערכאות שרואה את זה או יראה, וע"כ האחד החותם אחראי לזה וחושש לשקר, ואין לך עביד לאגלויי טפי מזה.

⁹¹ רמ"א שם

⁹² רמ"א שם והיא דעת הרא"ש דס"ל דשטר העולה בערכאות של גוים, היינו שאין הגוים עדי השטר חותמין השטר עד שיבואו עם בעלי הדבר לפני הערכאות של גוים, ויהיו כל הדברים מבוררים לפני הערכאות, ואחר שנתברר להן כל דבר, הערכאות מצוים לעדים שיחתמו, והן מקיימין חתימתן. ומשום הכי לא מצריך בעל סברא זו שיעידו על עדי גוים החתומים שהן בחזקת כשרות, כי אם לא היו כל הדברים כמו שהן כתובין בשטר אמת, לא היו הערכאות של גוים מצוים לחתמו. וגם אין צריך שיעידו על הערכאות של גוים עצמן, דס"ל שמסתמא בחזקת כשרות הן דלא מרעי נפשיהו. ומשום הכי נמי א"צ לכתוב בשטר שבפניהן מנה הלוקח או הלוח המעות, דמסתמא נעשה בהכשר. ומשום הכי ס"ל נמי דגובה בו ממשעבדים, כיון דכל הדברים הנעשים בערכאות קלא אית ליה. סמ"ע שם ה.

⁹³ סמ"ע שם ה

⁹⁴ סמ"ע שם ט

⁹⁵ סמ"ע שם ח

⁹⁶ מפני שמה שנעשה בערכאות נעשה בפרסום ויש לו קול. סמ"ע שם

⁹⁷ ואפילו נפיק עליהו קלא דמקבלי שוחד להטות משפט, מכל מקום לעדות שקר לא מרעי נפשיהו. רמ"א

שם

⁹⁸ סמ"ע שם ה

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

אם כתבו סופר הממונה מפי השופט שלא בפני השופט אינו כלום, שהסופר אינו מוחזק לכתוב אמת. אולם סופר המלך או נוטריון וכדומה במקום שיש דינא דמלכותא להכשיר שטר הנעשה על ידיהם, כשר משום דינא דמלכותא.